

Romlig koreografi av barndom i et norsk boligområde

Hva er det med disse lekeplassene?

Barbara Rogers

Norges forskningsråd (1998) etterspør kunnskap om utforming av ”gode utearealer” i boligområder, og om hvordan ulike grupper mennesker, for eksempel barn og unge, bruker sine omgivelser i ulike typer boligområder. Med utgangspunkt i dette, er det en målsetting med doktorgradsprosjektet mitt¹, og det som ligger til grunn for denne artikkelen, å utvide kunnskapen om barns opplevelser og erfaringer i og mellom husene de bor i, og om barns forståelse og oppfatning av dette. I tillegg ligger det en viss forhåpning om kunnskapsutveksling på tvers av en sosial og kulturell tilnærming til studien av barns fysiske omgivelser, og det som vi møter i den tradisjonelle fysiske planleggingen. I denne artikkelen rettes oppmerksomheten mot de fysiske omgivelsene, som innbefatter langt mer enn det rent fysiske, i et norsk boligområde. Innledningsvis vil jeg kort redegjøre for en teoretisk tilnærming til studien av henholdsvis barn og sted, som er rammen for denne artikkelen.

Romlig konstruert barndom

Prosjektet har en teoretisk tilnærming til barn og barndom som bygger på den forståelsen at barn i mange sammenhenger er underlagt kontroll av foreldre og andre voksne, blant annet i eget boområde. Barn står for det

¹Arbeidstitel på doktorgradsprosjektet er *Barns stedsidentitet i det tilrettelagte og ikke-tilrettelagte rom*.

aller meste utenfor beslutningstakinge prosesser, som for eksempel innenfor boligpolitikk, boligmarked og fysisk planlegging. Men, *barn er likevel selvstendige sosiale aktører innenfor fysiske og sosiale omgivelser som nettopp berøres av slike beslutningsprosesser*. For det andre, *barndom er et sosialt konstruert fenomen*, som varierer over tid. For det tredje, *barndom er et romlig konstruert fenomen*, som også varierer fra sted til sted. Barnomssosiologi og nyere sosiale studier av barndom er fremtredende eksempler der de to førstnevnte forståelser er godt synliggjort (James og Prout 1990, Qvortup m.fl. 1994, Corsaro 1997, James, Jenks og Prout 1998). Jeg vil imidlertid konsentrere meg om å utdype hva jeg mener med et romlig konstruert fenomen. Før dette, vil jeg kortfattet skrive om hvilke teoretisk tilnærming jeg har til sted.

Barn og barndom har tradisjonelt ikke vært et tema for studie i geografifaget. Det er først på 1970-tallet at vi ser en økende interesse for barns sosiale og fysiske oppvekstvilkår. Flere av disse tidlige studier fokuserer på romlig kognisjon hos barn, på barns evne og dyktighet til å tegne ”mentale kart”, og etter hvert på barns adgang til, bruk av og tilknytning til ulike steder. Felles for flere av disse tidlige studier er at rom er forstått som et rasjonelt og funksjonsdelt rom, altså en container eller beholder for menneskelige aktiviteter. Menneskene og deres liv er på samme vis delt opp etter økonomiske og sosiale funksjoner, også i henhold til tidsromlige kategorier som for eksempel arbeidstid, skoletid, fritid, og senere også skolefritid. Problemet med denne måten å forstå rom på er at rom (sammen med tid) blir en forutsetning for en forståelse av sted.

Sted, i likhet med rom, er et sentralt begrep i geografifaget, men også i flere samfunnsvitenskapelige og estetiske fag, for eksempel arkitektur. Studiet av sted, i motsetning til rom i de tidlige studiene, har en mer miljøorientert vinkling, hvor interesse for kulturelle og sosiale dimensjoner i menneskets forhold til deres omgivelser er satt i fokus.

Innenfor faget geografi finnes det ulike forståelser av stedsbegrepet. I følge Dale (1994) finnes det tre hovedforståelser: 1) sted som bakgrunnsramme, noe i seg selv, 2) sted som opplevelse, det vil si at sted først skapes når det blir opplevd som sted, og 3) sted som sosial kontekst, det vil si at sted må sees som en integrert del av den sosiale interaksjonen i en kontekstuell setting. Denne settingen er ikke statisk, men skapes og gjenskapes kontinuerlig som en del av sosiale handlinger. Med en setting kan det også forstås som det som ligger på den indre, subjektive og opplevelsesmessige dimensjon – ”a sense of place” som henspiller til både stedsopplevelse og stedsfølelse. Stedsopplevelse innebærer at individer forbinder noe med ste-

det, har et forhold til det og tillegger det mening. Dette kan ikke sees isolert fra det sosiale og kulturelle meningsinnhold andre mennesker tillegger sted, som for eksempel hvordan steder i og mellom husene skal og bør brukes. I hvilken utstrekning disse steder kan manipuleres, og hvilke farer og tabuer som er knyttet til lek og bruk av disse stedene, vil kunne ha betydning for hvordan den enkelte opplever sted. Stedsfølelse innebærer at det å føle tilknytning til et sted, kan betraktes som et fundamentalt menneskelig behov. Følelse av trygghet og sikkerhet, for eksempel, inngår som en viktig del av grunnlaget for oppbygging av vår identitet. Med andre ord, stedet kan gi grunnlag for vår identitet (Dale 1994). Stedsidentitet trenger nødvendigvis ikke å være grunnet i stedets stadighet eller varighet. Tilknytning mellom mennesker og sted er som et konsept heller omstendelig, men for enkeltindividet kan dette forholdet bli gjort konkret og levende gjennom personlig opplevelse (Tuan 1974). Min interesse i denne artikkelen er blant annet å problematisere begrepet *sted*, ut fra barns opplevelser med ulike steder og de meningsinnholdene barn gir disse stedene, og å forstå hvorfor enkelte steder blir betydningsfulle for barn.

Med barndom som romlig konstruksjon menes det at barn, ut fra deres sosiale, juridiske og økonomiske posisjon i samfunnet, er posisjonert i samfunnet, noe som igjen har romlige konsekvenser for barndom. Et dynamisk samspill mellom materielle strukturer, naturelementer, sosiale relasjoner og praksiser, og kulturelt meningsinnhold setter visse betingelser for og medvirker til hva barn kan gjøre og hvor de kan gjøre det, og dernest til en mangfoldig barndom. Til sammen, og med mennesker i senteret for dette samspillet, danner, for eksempel, barn *sted*. Sammensetningen av disse elementene varierer fra sted til sted, og innenfor ett sted kan sammensetningen og vektleggingen av disse elementene også variere. Det er nettopp dette som gjør steder dynamiske, samt at barns hverdagsliv og rammene for barndom får et romlig uttrykk. Sack (1997, 1999) bruker denne tilnærmingen til sted, og han skriver videre at "places, as humanly bounded and constructed areas of space, are complex, and so too are judgements about them." (Sack 1999:26)

Akkurat her vil jeg gjerne dreie fokus mot barn og deres meninger om steder som *barn* er med å skape. Aksepterer vi at det ikke bare finnes ett perspektiv, men flere, kan vi trekke dette videre og antyde at barns bruk av og erfaringer på et sted vil endre seg ettersom barna blir eldre, altså vil det være flere steder innenfor ett og samme fysisk avgrenset boligområde.

Før empirisk materiale fra pågående feltarbeid trekkes inn i teksten, vil jeg gjerne dele med leseren et utdrag fra en samtale jeg hadde med søn-

nen min i sommer mens vi var på ferie. I denne anekdoten har verken sted, tid og personer noe direkte med mitt prosjekt å gjøre. Samtaleemnet og konteksten rundt det har derimot noe felles med spørsmålene som reises. Disse spørsmålene er gruppert og løftet fram i de to etterfølgende avsnittene: Lekeplass-koreografi og Bygg tett – Bo tett.

Noe å klatre på?

Stedet hvor samtalen foregår er Bryant Park, på baksiden av hovedavdelingen for New York City's Folkebibliotek. Tidspunktet er cirka 18 på en torsdag ettermiddag i juli. Strålende vær, varmt, lite luftfuktighet og en blå himmel som kan skimtes mellom toppene på skyskraperne. Gressplenen i parken er strødd med stoler. Jeg merker meg at de fleste som sitter på stolene er fra ca. 20 år og oppover, og en god del av dem er alene, med hodet bøyd over en bok eller en avis.

”Dem tenkte ikke på barn da dem ordnet til parken her”, utbryter Halvor.

Tja, tenker jeg for meg selv. Det er kanskje ikke tilfeldig at jeg ikke ser andre barn i parken. Jeg ser mot Halvor og spør, ”Så, kan du kanskje fortelle meg hva som måtte ordnes, og hvem er dem?”

Med et ansiktsstrekk som tyder nærmest på at nå har mamma stilt et dumt spørsmål, svarer Halvor kjapt og bryskt, ”Voksne, selvsagt. Til og med *du*, mamma, kan se at det ikke går an å sparke ball her med alle disse stolene. Og så er det ingen klatrestativ.”

Halvor er ikke klar over at vi sitter i en park som ligger rett utenfor det sørøstlige hjørnet av Times Square. Det vil si at innenfor en radius av flere kvartaler huser bygningsmassen stort sett bare teaterhus, restauranter, kafeer, barer, butikker, kontorer, hoteller og relativt få boliger. Men uansett, i by eller på land, i Norge eller i USA, ytrer gutten en forståelse for og en holdning om at det *skal* finnes tilrettelagte, eller i hans ord, ordnete lekeplasser, og disse skal tilrettelegges eller ordnes av voksne for barn.

Lekeplass-koreografi

Det meste av det som bygges kan jo ses på og oppfattes som et uttrykk for voksne geografier ettersom det dominerende er konstruert og tilrettelagt på

voksnes premisser (Jones 2000). Riktignok sørger voksne for at noen barn har tilgang til en lekeplass. I følge flere studier (Moore 1986, Matthews 1992, Aitken 1994), derimot, har lekeplasser lett for å være sterile og lite fleksible, og de imøtekommer ikke stort mer enn barns fysiske aktivitet, uansett hvor spennende og kreative de er utformet og utstyrt. I min hovedfagsstudie der 18 barn i alderen 9-13 år ble intervjuet, var det flere som hevdet at steder av typen park, med ballplass, lekeplasser og benker, er *spesielt* tilrettelagt for *barn* (Rogers 1999). Flere av disse barna fortalte også at slike steder var ett blant flere viktige steder for dem.

Tuan (1974) skriver at i vanlig omtale har *sted* hovedsakelig to betydninger: individets posisjon i samfunnet og romlig beliggenhet. I følge Tuan er sosiologi opptatt med den førstnevnte og geografi med den sistnevnte, men med delvis overlappning. På bakgrunn av uttalelsene til barna i den forannevnte studien (Rogers 1999), kan det da antas at barn oppfatter, bekrefter og forsterker en kulturell holdning som tilsier at barn, når de er synlige på offentlige steder, skal være på tilrettelagte lekeplasser? Er det sånn at barns fysiske posisjonering utledes av barns sosiale posisjon i samfunnet som barn? På den andre siden, kan barns opphold i omsorgs- og utdanningsinstitusjoner, i private hjem og boligområder være med på å forsterke marginalisering av barns sosiale posisjon i samfunnet. Hva er det disse lekeplassene, for eksempel, kommuniserer til barn, slik de materielt og symbolsk fremstår? Signaliserer lekeplassene noe om samfunnets og spesielt innbyggernes holdninger til barn? Og er det slik at barn blir isolert, nærmest "hermetisert" ved å oppholde seg på disse tilrettelagte lekeplassene? Min forskningsinteresse i doktorgradsprosjektet ligger i å undersøke barns bruk, erfaringer med og oppfatninger om ulike typer og omfang av tilrettelegging av de fysiske omgivelsene i boligområdet deres. Det er i tillegg av interesse å se på hvordan barn selv, og i samhandling med andre, skaper steder innenfor boligområdet. Hvilken betydning tillegger barn disse stedene? Inngår disse stedene i barnas fotografier, og er stedene knyttet til barnas forståelse av seg selv? Hvilke erfaringer og forståelse har barn av hvordan deres og voksnes samhandlinger møtes i de fysiske og sosiale omgivelsene i boligområdet?

Bygg tett – Bo tett

Andre relevante spørsmål som gjør seg gjeldende for doktorgradsprosjektet handler om *fortetting*. Én begrunnelse for dette er belyst i etterfølgende

seksjon (jfr. Prosjektet: *Barn mellom husene*) der boligområdet er presentert. I tillegg reises spørsmålene om når *tett* blir for tett. Varierer dette for ulike typer områder og etter *hvem* det er som får anledning til å ytre sine meninger om dette?

Det er i dag en stor etterspørsel etter flere rimelige boliger i Norges største byer. Samtidig pågår debatten om bærekraftig byutvikling, noe som er problematisert i politiske dokumenter (St.meld nr. 13/1992-93, St.meld nr. 31/1992-93) og forskningsrapporter (Guttu m.fl. 1993, Støa 2000). Felles konklusjon i flere av disse er at: ”Ønsker man en mer bærekraftig bolig- og byutvikling, må man satse på konsentrerte utbyggingsmønstre, med effektiv tomteutnyttelse og fortetting” (Guttu m.fl. 1993:11-19). Kommunene tar retningslinjer fra sentrale myndigheter til etterretning, og prøver å innarbeide disse i deres målsetninger i kommune- og arealplaner (Trondheim kommune 1999). Det er imidlertid visse ulemper ved fortetting, blant annet knyttet til nedbygging av grønnstruktur, forringelse av verdifulle bygningsmiljøer og landskapstrekk, og det er ikke uproblematisk med tanke på de følgene dette kan få for mennesker og bokvaliteten (Guttu m.fl. 1993; Trondheim kommune 1999).

Thorén m.fl. (1997) gjorde en studie av bruk og betydning av utearealer i by-boligområder, og overraskelsen var stor for fagfolk og forskere da de fikk innsyn i beboernes syn på de samme prosjektene og utearealene som selv fagfolkene kritiserte med hensyn til kvalitet. De møtte seg selv i døra, og i følge Guttu (1999:93) ”er det grunn til å spørre om fagfolk sitter med forestillinger og arealnormer som er helt ute av takt med oppfatningene i befolkningen”. Trondheim kommune gjennomførte i 1998-99 et prosjekt for å undersøke potensialet for fortetting i ulike typer boligområder. Blant målsettingene var det å gi ideer og inspirasjon til beboere, grunneiere og utbyggere, og deretter få fram synspunkter fra grunneiere og beboere. Gjennom informasjonsmøtene som ble arrangert kom det fram at fortetting må motiveres ut fra beboernes og grunneiernes egne behov og ønsker. Studien til Thorén m.fl. (1997) og prosjektet til Trondheim kommune viser at 1) tilfredshet med utearealer varierer blant beboerne, 2) at planleggerne er nødt til å trekke inn flere aspekter i deres vurdering, i tillegg til utnyttelsesgrad av areal, og 3) at menneskelige og miljømessige verdier kan gå tapt i en fortettingsprosess, og jeg vil her understreke blant annet barns muligheter til å forme sosiale og fysiske miljø.

Et viktig moment i denne sammenhengen er hvilke ytringer, holdninger og meninger barn gir uttrykk for, for eksempel, om det å bo tett innenfor en husstand så vel som innenfor et boligområde. Dette er et tema som først

og fremst enkelte av foreldrene, men også noen barn, reiste i forbindelse med uformelle møter hjemme hos barn og foreldre i starten på doktorgradsprosjektet.

En familie hadde nylig flyttet inn i 4-mannsboligen hvor Henning² (11 år) bor med familien sin. Henning forteller: ”Vi (Henning og familien hans) er blitt kjent med dem”, hvor deretter mora til Henning presiserer, ”vi holder på å bo oss inn”, og til slutt føyer Henning til, ”ja, men vi kjenner dem”. Denne korte ordvekslingen illustrerer et skille i mors og sønns måte å oppfatte, oppleve og gi uttrykk for at nye folk flytter inn i huset. For Henning oppfattes det sosiale – å bli kjent med nabogutten – som viktig. Mora gir uttrykk for at det å få nye naboer får ringvirkning for to, kanskje fire familier i en 4-mannsbolig. Hun gir uttrykk for det som har med praktiske situasjoner å gjøre: Hvordan håndterer ”vi” at en ny nabogutt, for eksempel, springer inn og ut gjennom døra til leiligheten.

Prosjektet: *Barn mellom husene*

For å belyse spørsmål som tilrettelegging av lekeplasser og fortetting, vil jeg videre i diskusjonen trekke inn det empiriske materialet fra mitt feltarbeid i et norsk boligområde³. Relevant informasjon om boligområdet presenteres kort her for å gi leseren en til dels overfladisk innsikt i konteksten for feltarbeidet.

Barnefamilier utgjør en vesentlig del av beboerne. 39 % av befolkningen i boligområdet er barn under 19 år, og av disse er 71 % under 10 år. Kun 6 % av befolkningen er over 50 år. Boligområdet er av tett/lav karakter, dvs bebyggelsen er enten lavblokk, 4-mannsboliger, rekkehus eller kjedehus. Boligområdet representerer en bredde når det gjelder både attraktivitet, som medfører høy symbol- og kapitalverdi, samt tilrettelegging av utearealer. Det er fortettingspotensiale i boligområdet, enten gjennom tilbygg på eksisterende bygninger, bruksendring, for eksempel loft eller kjeller innredes til bolig, eller bygging på fradelte parseller av bebygde tomter. Valget av boligområdet har vært avhengig av at beboerne er positive til forskningsprosjektet, og at barna har lyst til å være med.

² Alle barn er gitt pseudonym.

³ Det har fra begynnelsen av prosjektet vært et samarbeid med doktorgradstipendiat Randi Narvestad, institutt for byggekunst, NTNU, forsker Eli Støa, SINTEF Bygg og Miljøteknikk, og forsker Randi Dyblie Nilsen, Norsk senter for barneforskning. Prosjektene til disse er, i likhet med mitt prosjekt, finansiert av Norges forskningsråd, Program for Bolig og levekår.

Tilnærmingen er kvalitativ idet det brukes deltagende observasjon gjennom årstidene, barns egen foto-dokumentasjon av eget boligområde og foto-intervjuer med barna. Jeg vil poengtere at artikkelen tar utgangspunkt i det visuelle, hva jeg har sett og observert, og hva hittil 10 barn i alderen 9-12 år har fotografert. Alle fotointervjuer er ikke gjennomført, altså er kommentarene til fotoene hentet fra samtaler med barna under deltagende observasjon samt uformelle møter som jeg hadde hjemme hos det enkelte barnet sammen med foreldrene. Det vil si at det ikke er det enkelte barns refleksjoner, fortolkninger og fortellinger om fotoene de har selv tatt.

Barns blikk imellom husene

Fra en av de første befaringene i boligområdet var det møtet med en visuell homogen enhet som gjorde inntrykk. Uteområdet bærer lite preg av en klar markering mellom privat og offentlig område rundt husene. Beboerne har, gjennom pålagt medlemskap i en beboerorganisasjon, vedtatt at det ikke skal oppføres nye hekker eller gjerder som en avgrensning mellom husene. Dette begrunner de med at barnas frie ferdsel i boligområdet ikke skal avgrenses. Samtidig signaliserer dette en åpen sosial holdning i forhold til uteområdene.

Basert på informasjon som ble meddelt på de uformelle møtene hjemme hos barna, var jeg spent på om jeg ville se barn ute da jeg vinteren 1999-2000 kom i gang med deltagende observasjoner. Dette fordi flere barn og foreldre fortalte at barna er lite ute om vinteren. De bestemmer selv om de vil være ute eller ikke. Mor til Maya, for eksempel, fortalte at hvis det er barn ute om vinteren, er det oftest gutter som er ute, og hvis været er fint om helgene kan det være litt flere barn ute.

I sin studie av barn på to skolegårds plasser i USA, skriver Thorne (1993) om refleksjoner i forhold til det å foreta deltagende observasjoner. Thorne mente at hun, som en voksen, hadde et privilegium i forhold til barna, som ble særlig åpenbart på vinterdager. Hun hadde anledning til å søke tilflukt i en varm skolebygning mens barna derimot ble tvunget til å være ute i kulda. Autoriteten kom den voksne til gode, enda hun valgte å ikke utnytte den og istedenfor ble ute med barna. Dette er imidlertid en metodisk problemstilling, men i tillegg har det å gjøre med autoritetsstrukturer som skiller barn fra voksne, og som Thorne til stadighet ble konfrontert med. I mitt feltarbeid oppsøker jeg barn i deres boligområde, hvor de har større muligheter til å bestemme om de vil være inne eller ute enn når de er

på skole. Uansett om det er bitende kaldt, sørvest kuling eller uutholdelig varmt – som det sjelden er i Norge – er det i tilfellet her barna som har et romlig privilegium. Med tanke på dette, er det interessant å se hvilke observasjoner jeg, som voksen, og iblant med numne tær, gjør når jeg er i boligområdet og hvilke refleksjoner jeg har om dette.

Innsikt og forståelse som kommer ut av det å kombinere deltagende observasjoner, barns egen foto-dokumentasjon og etterfølgende foto-intervju utfyller hverandre, og kan tydeliggjøre hvordan ulike naturelementer inngår i å skape et sted i enkelte menneskers bevissthet. Snø, isbelagte gater, fersk- og saltvann og svingninger i temperatur, de er alle med å skape et sted – i følgende tilfelle en akebakke. Sosiale praksiser som utspilles på et sted og barn som tillegger stedet mening er også av stor betydning.

Det er juni. Henning sitter på sofaen hjemme i stuen og forteller om et foto av ”akebakken” som han tok et par uker i forveien (jfr. figur 1). Da fotoet ble tatt lå det ingen snø på bakken, men Hennings detaljerte fortelling skaper et mentalt bilde av et vinterlig kledd landskap. Dette mentale bildet, som jeg har dannet meg ut i fra Hennings fortelling, er derimot ikke det samme landskapet som han har avbildet med et engangsfotoapparat. I tilfellet her er fotoet ikke virkeligheten, i dobbelt forstand (Rasmussen 1999, se i tillegg Rasmussens artikkel i dette nummeret av *Barn*); fotoet er en forminsket analog utgave av en skogkledd li med en basketball kurv i forgrunnen og er, i henhold til Hennings fortelling, en gjengivelse av et sted som nesten ikke er i bruk på sommerhalvåret. Dette fordi det ingen ting er å gjøre der når det ikke ligger snø på bakken.

Blant flere av barnas sommerbilder er natur et gjennomgående element, for eksempel kjøkkenhager, strandlinje, skoghøler og kjæle- og husdyr, som vi ser på det neste fotoet (jfr. figur 2). I tillegg har barn tatt bilder av aktiviteter som foregår i naturen (jfr. figur 3). Sett i lys av at naturelementer er et gjennomgående tema i mange av barnas fotoer, kan det være av interesse å se på hvordan offentlige narrativer⁴ om norsk barndom dreier seg om natur og liv utenfor husene, og hvordan dette kan være viktig for barns lek og aktiviteter. Det ligger i kulturelle og institusjonelle føringer et grunnlag som tilsier at det å klatre i trær, bygge hytter i skogholt og være ute i all slags vær er godt for barn. I så fall, er det slik som Olwig og Olwig skriver? at ”Vi spejler os i de landskaber, der omgiver os; vi identificerer os med dem, fordi vi ser vores indre natur i omgivelsernes natur. Det gør vi bl.a., fordi vi føler, at vi, og det folk vi er en del af, har været med til at

⁴ Somers (1994) bruker begrepet ”public narratives”, som en av fire dimensjoner av narrativ; de andre tre er ontologisk-, meta- og konseptuelle narrativer.

forme disse miljøer, og de os.” (1990:88) Sett på et mikronivå, kan en spørre om det er slik at signalet som beboerorganisasjonen ønsker å formidle om barns muligheter for fri ferdsel, og innvirkningen dette får for fysisk tilrettelegging i boligområdet, er noe som barn identifiserer seg med, og om de gjør det, på hvilke måter?

Der det finnes hekker, slik vi ser i det følgende fotoet (figur 4), er det passasjer gjennom og de brukes av barna for blant annet å komme seg fram til fellesarealet. Barna sykler gjennom, sparker ball og hopper på tjukkassen (en tykk madrass) som ligger under almetrærne. Stedet går igjen i flere av barnas fotografier: bilder av venner som hopper på tjukkassen eller sitter rolig mens de studerer hverandres Pokémon-kort, en gjeng som sparker fotball og ellers et folketomt sted.

Figur 1: Akebakken

Figur 2: Kuer og sauer beiter

Figur 3: Bading i temperert (?) vann

Figur 4: Hoppemadrassen

Figur 5: "Den nye lekeplassen"

På feltarbeid står jeg en dag på dette stedet (jfr. figur 4) og snakker med en jente og to gutter, og i løpet av samtalen forteller barna at deres bruk av dette stedet ikke er helt uproblematisk. Noen av de voksne klager over at barna sliter gressplenen ved å sparke ball her. Barna forteller videre om strategier de tar i bruk for å finne andre egnete steder for ballspill, nettopp for å gi gresset en sjanse å gro, men også for å kunne sparke der det finnes målstolper. Cirka 100 meter utenfor (det som jeg har avgrenset som) boligområdet, langs en grusvei uten fortau, ligger en provisorisk ballbane – med målstolper og høyt voksende gress. Erling (12 år) forteller at han og flere av kameratene av og til går dit for å sparke ball. Randi (8 år) er imidlertid kjapp med å nyansere Erling sin kunngjøring med å føye til at ikke alle barn i boligområdet har lov av foreldrene sine til å ferdes der, henne selv inkludert. En tre år eldre bror har derimot lov til det. I likhet med det Hart (1979) og Valentine og McKendrick (1997) har dokumentert, sier Randis ytring noe om at foreldre utøver sterk kontroll overfor barns handlingsområde. Hart sier at dette skjer langt inn i tenårene, og at en forhandlingsprosess mellom barn og foreldre foregår kontinuerlig. I tillegg til den provisoriske banen, finnes et par tomter i boligområdet som barna sprer aktivitetene sine rundt på. Disse har ved tidligere anledninger blitt skissert av lokalpolitikere og -planleggere for å ha stor fortettingspotensiale.

Uppfordret fortsetter de tre barna å fortelle at enkelte av de voksnes bruk av og handlinger i dette området heller ikke faller i smak hos disse barna. Et tau å klatre i og svinge fra har tidligere hengt fra et av de høye gamle trærne, men i løpet av våren er det blitt fjernet. I tillegg er de nederte grenene på trærne blitt saget av, noe som gjør det vanskelig for barna å klatre. Og i følge Randi: ”kommer en av naboene hjem nesten hver dag med nye planter og busker som plantes ute, og så får vi ungene høre at vi ikke må ødelegge buskene med ballspill.” Retningslinjer i beboerorganisasjonens vedtak om ikke å plante nye hekker fortolkes trolig nok forskjellig av de voksne.

Jeg får omsider vite at det som ved første øyekast fremstår som en akebakke (jfr. figur 1) heter ”Gamle lekeplassen”, i følge Randi. ”Gamle” fordi det vi ser i det følgende fotoet (figur 5) tidligere sto hvor basketballbanen er i dag. Både voksne og barn forteller at lekeplassen ble flyttet for å ordne muligheter for sandvolleyball, badminton og basketball til de litt eldre barna i boligområdet. ”Gamle lekeplassen” ligger slik til at direkte innsyn fra leilighetene er begrenset. Derimot er det flere leiligheter som har direkte innsyn til ”Den nye lekeplassen” der den i dag ligger nærmere vei-

en. I likhet med tjukkassen, går både den "Gamle" og "Nye" lekeplassen igjen i flere av barnas fotografier.

I tillegg til forskjellige ballspill er jenter fra 5-6 års alderen opp til 9-10 år blitt observert gjentagende ganger på "Gamle lekeplassen"/akebakken mens de holder på med en lek kalt for "Kapp' land". Etter utdypende forklaring fra flere jenter er min forståelse at leken går ut på å kapre mest mulig landområde fra motspilleren(e) i nabolandet. Dette foregår fram og tilbake – de taper og gjenerobrer "landområder". Etter min mening er leken interessant av flere grunner. Jentene deler seg i lag og de bestemmer seg for hvilket land de skal ha "herredømme" over: Hellas, Spania, Sverige, Danmark, Island og enda flere. På denne måten får jeg litt innsikt til jentenes kjennskap til andre europeiske land og om ferieturer til disse landene. Følgende tanke streifer meg også: at leken, tross sin troskyldighet hvor de eldste av jentene spiller sjefen overfor sine yngre fotsoldater, symboliserer en brutal og voldelig virkelighet som leves ut flere steder i verden. Andre fortolkningsmuligheter av denne leken berører spørsmål om å legge beslag på steder, på et mikronivå (i boligområdet) og metaforisk på et makronivå (i andre europeiske land). Hvilke meningsinnhold gir jentene denne leken? Kanskje er deres meningsskaping langt fra den fortolkningen jeg antydte over? Om ikke nødvendigvis å forstå selve leken, kan innsikt til og forståelse for den sosiale samhandlingen søkes ved å stille spørsmål til hvorfor jeg har observert jenter engasjert i denne leken, og ikke gutter, og hvilke sosiale anledninger ligger i denne leken?

Ja, takk, noe å klatre på

Jeg vil avslutte artikkelen med et sveip innom Manhattan, for å trekke fram det som er felles i konteksten på tvers av ulike steder, tid og personer, det vil si spørsmål om tilrettelegging av lekeplasser.

Min sønn og jeg var også i Lower Manhattan, i bydelen Chinatown. Der får han et glimt av et lekestativ i Columbus Park og, puff, så setter han på sprang i retning klatrestativ, husker og rutsjebane. Jeg rusler etter og er nysgjerrig på grupperinger av kinesiske menn som svermer rundt flere bord der tilskuernes oppmerksomhet er konsentrert om et spill, Mah Jongg. Etter hvert som jeg beveger meg dypere inn i parken, ser på menneskene, aktivitetene og ulike fysiske rammer for disse aktivitetene, begynner jeg å ane en

tydelig oppdeling⁵ av den romlige dimensjonen. Min oppfatning er at jeg vandrer gjennom et rom, som er fysisk og sosialt oppdelt etter alder og til dels kjønn. Eldre menn, sånn cirka 60 år og oppover, sitter i den nordligste enden av parken hvor det er utplassert benker og bord under skyggen av høye trær. Få meter lenger sør, på tvers av en bred asfaltert stripe, er hva jeg oppfatter som et markert skifte fra en mannsdominert til en kvinnedominert scene: eldre kvinner, 60 år og oppover, sitter her i grupper av fire. De spiller kort. Så kommer et åpent, mer solfylt område som kan brukes til blant annet ballek og andre mer arealkrevende aktiviteter. I det Halvor og jeg passerer gjennom dette området er det ingen andre mennesker akkurat her. På andre siden av et gjerde, som skiller ballbanen fra enda et sitteområde med bord og benker, står et hus med toalettfasiliteter. På hver side av denne bygningen er det 2-3 bord med benker. Her er litt yngre kinesiske menn samlet om det samme spillet som den eldre generasjonen lenger nord i parken. Forbi enda et gjerde finnes det et lekeområde som, i følge Halvor, er godt ordnet for barn. Det er her han hiver seg opp i klatrestativet, og svinger seg fra stang til stang, og stifter bekjentskap med kinesiske jenter og gutter på hans egen alder som bor i nærheten av parken. Og bakenfor enda et gjerde foregår det basketball og skatebord aktiviteter blant kinesiske ungdommer. Mange gjerder, flere oppdelinger. Mange scener, flere ”performances”.

Det som utviklet seg til å være en nesten tre timer lang utforskning av Columbus Park vil for meg være både et betydningsfullt og gåtefullt minne: av stor betydning, fordi jeg fikk her suge i meg – nesten som en svamp, og riktignok i et kort øyeblikk – hvordan hverdagslivet for noen få barn i Chinatown artet seg akkurat denne dagen i juli 2000. Og gåtefullt fordi jeg stadig spør meg selv: ”Hva er det med disse lekeplassene?”

⁵ Oppdelingen er min oversettelse av begrepet ”striated space” som er hentet fra Jones (2000). I sin studie av barns og voksnes geografier i en engelsk landsby, bruker Jones begrepene ”striated space” og ”smooth space” for å skille mellom ulike fremstillinger og opplevelser av rom. Jones igjen henter begrepene fra Deleuze og Guattari (1988) *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. Jones studerer hvordan voksnes geografier fremstår som ”strongly striated space(s)”. Med dette siktes det til et stillesittende, styrt, Euclidean, hierarkisk, orientert, og (metrisk) delelig rom. ”Smooth spaces”, derimot, er nomadiske, ikke hierarkiske, ikke orienterbare, og ikke metriske frihandlingsrom (Jones 2000:44).

Litteratur

- Aitken, S. 1994. *Putting Children in their Place*. Washington D.C.: Association of American Geographers.
- Corsaro, W. 1997. *The Sociology of Childhood*. California: Pine Forge Press.
- Dale, B. 1994. Sted som analytisk tilnærming i forholdet mellom aktører og strukturer, med særlig vekt på tilbud og etterspørsel etter tjenester. Arbeidsnotat, Geografisk institutt, Universitet i Trondheim.
- Guttu, J. 1999. *Hvordan verdsetter beboere nye byboliger?* Regional trender. Tema: Byforskning (2):91-96. Oslo: NIBR
- Guttu, J., Næss, P. og Saglie, I.L. 1993. *Natur- og miljøvennlig tettstedsutvikling*, Oppsummering fra NAMIT-prosjektet. Oslo: NIBR.
- Hart, R. 1979. *Children's Experience of Place*. New York: Irvington Publishers.
- James, A. og Prout, A., red. 1990. *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. London: Falmer Press.
- James, A., Jenks, C. og Prout, A. 1998. *Theorizing Childhood*. Cambridge: Polity Press.
- Jones, O. 2000. Melting geography: Purity, disorder, childhood and space. I: Holloway, S. og Valentine, G., red. *Children's Geographies: Playing, Living, Learning*. London: Routledge.
- Matthews, M.H. 1992. *Making Sense of Place. Children's Understanding of Large-scale Environments*. Maryland: Barnes & Noble.
- Miljøverndepartementet: Stortingsmelding nr. 13 (1992-93) Om FN-konferansen om miljø og utvikling i Rio de Janeiro. Oslo.
- Miljøverndepartementet: Stortingsmelding nr. 31 (1992-93). Den regionale planleggingen og arealpolitikken. Oslo.
- Moore, R. 1986. *Childhood's Domains. Play and Place in Child Development*. London: Croom Helm.
- Norges forskningsråd. 1998. Bolig og levekår. Programnotat.
- Olwig, K.R. og Olwig, K.F. 1990. Indvandrerer er en udvandrer - geo-kulturel identitet blandt danske og vestindiske børn. I: Jørgensen, J. og Holmen, A., red. *To kulturer i klasseværelset*:86-114. Danmarks Lærerhøjskole.
- Qvortrup, J., Bardy, M., Sgritta, G. og Wintersberger, H., red. 1994. *Childhood Matters. Social Theory, Practice and Politics*. England: Avebury.
- Rasmussen, K. 1999. Om fotografering og fotografi som forskningsstrategi i barndomsforskning. *Dansk Sociologi (1)*:63-78.
- Rogers, B. 1999. *Elgeseter – et ikkested? En studie av barns nærmiljø i et livshistorie- og barneperspektiv*. Geografisk institutt, NTNU.
- Sack, R.D. 1997. *Homo Geographicus. A Framework for Action, Awareness, and Moral Concern*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Sack, R.D. 1999. A sketch of a geographic theory of morality. *Annals of the Association of American Geographers* 89(1):26-44.
- Somers, M. 1994. The narrative constitution of identity: A relational and network approach. *Theory and Society*(23):605-649.
- Støa, E. 2000. Sustainable densification of living environments – approaches for further research. Paper på ENHR 2000 Conference i Gävle, Sverige, 26.-30. juni 2000.
- Thorén, A.K.H., Guttu, J. og Pløger, J. 1997. *Utearealer i boligområder. Bruk og betydning. En kunnskapsoversikt*. NIBR notat:113, Oslo.

- Thorne, B. 1993. *Gender Play. Girls and Boys in School*. Buckingham: Open University Press.
- Trondheim kommune. 1999. *Fortetting i boligområder*. Trondheim kommune og Husbanken.
- Tuan, Y. 1974. Space and place: humanistic perspective. *Progress in Geography VI*: 211-252. London.
- Valentine, G. og McKendrick, J. 1997. Children's outdoor play: Exploring parental concern's about children's safety and the changing nature of childhood. *Geoforum 28(2)*:219-235.